

середовище проживання, вибудовуючи раціональну систему життєдіяльності, студент сучасного ЗВО впливає на обставини повсякденного життя, створює основу для ефективної навчальної діяльності і самореалізації у майбутній професії.

Література:

1. Здоровье и образ жизни студентов : учеб. пособие / В. Ю. Волков, Д. Н. Давиденко, Ю. В. Новицкий, М. М. Филиппов ; под общ. ред. Д. Н. Давиденко. – К., 2005. – 157 с.
2. Коваленко Л. Педагогічні умови формування культури здорового способу життя студентської молоді / Л. Коваленко // Рідна школа. – 2006. – № 7. – С. 29–31.
3. Козырь П. В. Проблема ценности здоровья в историческом аспекте / П. В. Козырь // Вестник Томского государственного университета. – 2007. – № 301. – С. 20–22.
4. Кривошеєва Г. Л. Формування культури здоров'я студентів університету : дис. канд. пед. наук : 13.00.04 / Г. Л. Кривошеєва. – Л., 2001. – 228 с.
5. Шиян О. І. Освітня політика з питань забезпечення здорового способу життя учасників навчально-виховного процесу / О. І. Шиян // «Спецпроект: аналіз наукових досліджень»: матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції. – Д., 2013. – С. 3–8.

ПЕРСПЕКТИВИ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Бондаренко Марія

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Актуальність дослідження. Європейська освітня траєкторія України вимагає підвищення якості професійної підготовки, виховання конкурентоспроможних фахівців здатних вирішувати актуальні проблеми сучасності. Сучасна освітня система ґрунтується на компетентнісному підході, в якому відображено зміст через компоненти, що дозволяють цілеспрямовано розвивати професійні здібності, аналітично мислити, орієнтуватися в комунікативній ситуації, адекватно оцінювати досягнення і недоліки професійної діяльності [2, с. 7-13].

Основні концептуальні положення щодо реалізації компетентнісного підходу обґрунтовані у Декларації про вищу освіту для XXI століття (1998), Лісабонській конвенції про визнання кваліфікацій для системи освіти європейського регіону (1997), Сорбонській декларації щодо узгодження структури системи вищої освіти в Європі (1998), Болонській декларації (1999), «Керівних принципах ЮНЕСКО з міжкультурної освіти» (2006) та вітчизняних нормативних документах (Закон України «Про вищу освіту» (2017), Концепція «Нова українська школа» (2018), Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 рр.). Узагальнюючий аналіз нормативно-правових документів дозволяє зробити висновок, що сучасний ринок праці вимагає від випускників не лише глибоких теоретичних знань, а й уміння самостійно застосовувати їх у нестандартних професійних та життєвих ситуаціях.

На нашу думку, підготовку фахівців у закладах вищої освіти актуально спрямувати на формування професійних компетентностей, за допомогою яких формується фахівець, діяльність якого буде результативною та відповідатиме потребам і викликам сучасного суспільства. Невід'ємною складовою будь-якої професійної діяльності є спілкування, а у системі підготовки фахівців з педагогічною освітою комунікативна компетентність займає важливе місце з-поміж ключових професійних компетентностей.

Мета статті – проаналізувати праці провідних учених у контексті упровадження компетентнісної підготовки та з'ясувати стан вивчення проблеми формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців фізичної культури.

Результати дослідження. Компетентнісний підхід в освіті є предметом вивчення, як зарубіжних (Дж. Равен, Е. Шорт, Р. Уайт), так і вітчизняних (П. Бачинський, Г. Гаврищак, Н. Дворнікова, Я. Кодлюк, О. Локшина, С. Ніколаєнко, О. Овчарук, Л. Пильгун, О. Пометун, К. Савченко, С. Сисоєвої, Н. Фоменко та ін.) дослідників.

Визначальними категоріями компетентнісного підходу є поняття «компетенції» та «компетентність», які до цього часу не мають однозначного змісту і визначення. Так, у словнику С. Ожегова (1990) «компетенція» тлумачиться, як «...коло питань, в яких хто-небудь добре обізнаний; коло чийось повноважень, прав», у енциклопедичному, як «... коло повноважень якого-небудь органа,

посадової особи; коло питань, в яких конкретна особа має знання, досвід», у «Новому тлумачному словнику української мови» компетенція потрактовується як добра обізнаність із чим-небудь; коло повноважень якої-небудь організації, установи, особи.

Натомість Дж. Равен (1999) акцентує увагу на тому, що компетенція це здатність людини, що необхідна для виконання конкретної дії в певній галузі діяльності, яка поєднує в собі знання, навички, способи мислення і готовність нести відповідальність за свої вчинки.

У змінах до постанови КМУ «Про затвердження Національної рамки кваліфікацій» компетенцію визначено, як «... динамічну комбінацію знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність» [5].

У державному стандарті України (2010) визначено поняття «компетенції» як суспільно визнаний рівень знань, умінь, навичок, ставлень у певній сфері діяльності людини; тоді як компетентність – набута в процесі навчання інтегрована здатність особистості, що складається із знань, умінь, досвіду, цінностей і ставлення, що можуть цілісно реалізуватися на практиці.

Загальним для переважної більшості означень поняття «компетенція» є розуміння її як властивості особистості вирішувати різні завдання, як сукупність пов'язаних між собою знань, умінь і способів діяльності особи необхідних для здійснення продуктивної діяльності в межах певного кола предметів і процесів.

Значна частина дослідників компетентнісного підходу розглядають «компетентність», як адекватну орієнтацію людини в різних галузях її діяльності: роботі, навчанні, культурі, політиці, здоров'ї, оточуючому середовищі, освіті та вважають це поняття більш широким, яке і включає в себе «компетенції». Зокрема, М. Чошанов розглядає компетентність: як поєднанні між собою знання, уміння, навички; і як уміння практично їх застосовувати; і як здатність обирати найбільш оптимальні, аргументовано рішення та відкидати хибні; і як постійне оновлення знань і умінь для успішного оволодіння професією.

Компетентність фахівця з вищою освітою – готовність творчо реалізувати у професійній діяльності знання, уміння, досвід,

особистісні якості, усвідомлюючи її соціальну значущість і особисту відповідальність за результати цієї діяльності, та необхідність її постійно удосконалювати.

Для майбутньої професії випускник вищої школи повинен володіти низкою компетенцій, які покладені в основу його кваліфікації. Так, О. Пометун виділяє: ключові компетентності – надпредметні (міжпредметні) компетентності, що визначаються як здатність людини здійснювати складні поліфункціональні, поліпредметні, культуродоцільні види діяльності, ефективно розв'язуючи відповідні проблеми; загальногалузеві компетентності – це ті, що їх набуває студент упродовж засвоєння змісту тієї чи іншої освітньої галузі на всіх щаблях навчання у вищому закладі освіти; предметні компетентності – такі, що формуються у студента впродовж вивчення того чи іншого предмета на всіх курсах університету.

В. Сластьонін під професійною компетентністю розуміє особистісні можливості, що дозволяють фахівцеві самостійно й ефективно вирішувати професійні завдання, ефективно використовувати теоретичні знання та послуговуватися практичними навичками.

Дослідниця А. Маркова професійну компетентність, розуміє як поєднання здатності та готовності індивіда до професійної діяльності. Разом з тим, таке визначення є досить вузьким, оскільки професійна компетентність це не лише базові знання й уміння, а також здатність спеціаліста орієнтуватися у професійних чи життєвих ситуаціях, використовуючи знання та практичні навички, отримані у період навчання.

За поглядами Н. Баловсяк, професійна компетентність – це найвищий рівень знань, умінь, розвитку здібностей, результатів і способів діяльності людини, норм поведінки, внутрішніх мотивів, що надають людині можливість досягти високих результатів у певній професійній діяльності [1].

Таким чином, на думку більшості дослідників, важливою складовою у формуванні фахівця з вищою освітою є професійна компетентність, рівень сформованості якої забезпечить можливість успішного вирішення професійних завдань та виконання функцій.

До структури професійної компетентності сучасні дослідники відносять і комунікативну компетентність. Характер роботи в межах

професійної діяльності тісно пов'язаний з комунікацією, комунікативними вміннями і навичками. У зв'язку з цим на користь комунікативного навчання висловлюється Л. Мацько, яка розглядає мову, як основний канал інформації, яким користується вся освітньо-виховна система.

Є. Пасов також визнає комунікативний метод провідним у практичній мовленнєвій освіті, оскільки він «...допомагає засвоїти мову як засіб спілкування на основі практичного застосування мовного матеріалу, розширення та поглиблення пізнавальних здібностей студентів. Саме комунікативний метод передбачає, що процес навчання спілкуванню відбувається як моделювання самої комунікації».

У сучасній психолого-педагогічній літературі виявлено чимало праць, які розкривають сутність комунікативної компетентності. Питання розмежування понять «мовна компетентність» і «комунікативна компетентність» вивчали Л. Мамчур, Н. Самборська, Д. Рождественська; виділяли систему, складові і компоненти компетентності І. Черезова, І. Чеботарьова; шукали шляхи її підвищення С. Яценко, П. Лозинський, І. Купіна та методи оцінювання О. Добротвор, Л. Ломакіна, І. Клак, визначали як складову професійної компетентності О. Корніяка, Л. Гавриляк та ін.

У дослідженнях А. Літвінчук, І. Кодлюк, О. Єфімова, Л. Овчаренко, Т. Власюк розглядається проблема формування комунікативної компетентності, а саме формування іншомовної комунікативної компетенції в різних професійних контекстах. Так, А. Літвінчук з'ясовувала пріоритетність компетентнісного підходу та роль професійно-комунікативної компетентності у системі професійної освіти майбутніх інженерів-технологів, Т. Шепеленко розробляла та упродовжувала модель педагогічної технології формування комунікативних умінь у процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін, шляхом впровадження у навчальний процес студентів економічної спеціальності комунікативно-спрямованого навчання, Н. Демедишина – розвиток комунікативної компетентності державних службовців.

Вагомий доробок у вивченні проблеми формування комунікативної компетенції у системі педагогічної освіти було зроблено І. Когут, яка вивчала ефективність гуманістично особистісної технології формування комунікативної компетентності майбутнього

педагога; О. Ковальновою, яка вивчала психологічні особливості розвитку соціально-комунікативної компетентності вчителів; А. Юрченком, який розглядав цю проблему у системі підготовки вчителів фізики та В. Босою, яка досліджувала формування мовленнєвої компетенції майбутніх вчителів у процесі вивчення фахових дисциплін.

Актуальним для нашого дослідження є вивчення проблеми у контексті підготовки майбутніх фахівців спеціальностей 014.11 Середня освіта (Фізична культура) та 0.17 Фізична культура і спорт. Аналіз дослідницького поля дав можливість з'ясувати, що проблему формування комунікативної компетенції у фахівців зазначених спеціальностей фрагментарно, у межах наукових статей, розглядали О. Дзюбенко та А. Потапова, які лише окреслили теоретичні засади формування комунікативної компетенції у майбутніх викладачів фізичного виховання.

Г. Калашніков висвітлював питання роботи зі спортивною термінологією під час занять з іноземної мови на факультетах фізичного виховання та спорту та розглядав особливості організації цих занять на засадах комунікативного підходу, аналізував традиційні та нетрадиційні методи і засоби організації навчального процесу, основні групи спортивної термінології іншомовного походження та надав рекомендації щодо покращення термінологічної грамотності майбутніх фахівців з фізичного виховання і спорту [4, с. 397-406].

Ю. Васьков у статті «Комунікативна компетентність учителя фізичної культури як одна з умов якості організації навчально-виховного процесу на уроках» позначив основні аспекти складової комунікативної компетентності та розкрито критерії її оцінювання [4, с.21-24].

Психологічні особливостей розвитку комунікативної компетентності майбутніх фахівців фізичної культури і спорту дослідила О. Лахтадир. У своїй роботі дослідницею було уточнено психологічний зміст поняття комунікативної компетентності, виокремлено основні її структурні складові (когнітивний, комунікативно-мовленнєвий, соціально-перцептивний та інтерактивний). Авторка встановила залежність розвитку комунікативної компетентності та її структурних компонентів від статі, спеціальності і курсу навчально-професійної підготовки студента та

представила модель розвитку комунікативної компетентності майбутнього фахівця з фізичної культури і спорту [6].

Грунтовно дослідила теоретичні і методичні засади формування професійно мовленнєвої культури майбутніх фахівців фізичної культури Г. Кондрацька. У межах своєї дисертаційної роботи авторка показала цю проблему як багатofункціональну, зумовлену ціннісними установками, як таку що визначає пріоритетні сторони професійної діяльності фахівця фізичної культури. Дослідниця показала основні освітні траєкторії формування професійно-мовленнєвої культури майбутніх фахівців фізичної культури, встановила зв'язок між траєкторіями мови, мовлення, спілкування, комунікації й показала їхній вплив на професійне становлення фахівця фізичної культури [5].

Висновки. Вивчення праць провідних учених різних галузей науки, що стосуються упровадження компетентнісного підходу у систему професійної підготовки фахівців з вищою освітою, дефініційний аналіз базових понять «компетенція», «компетентність», «професійна компетентність», «мовна компетентність» і «комунікативна компетентність» дало можливість:

– встановити багатовекторність реалізації компетентнісного підходу, з'ясувати сутність та компонентний склад його базових понять;

– виявити проблеми комунікативної підготовки майбутніх фахівців спеціальностей 014.11 Середня освіта (Фізична культура) та 017 Фізична культура і спорт, які стали предметом наукових розвідок й розкривають: теоретичні засади формування комунікативної компетенції, питання роботи зі спортивною термінологією під час занять з іноземної мови, критерії оцінювання основних аспектів складової комунікативної компетентності (когнітивний, комунікативно мовленнєвий, соціально-перцептивний та інтерактивний) майбутніх фахівців та було розроблено структурно-функціональну модель системи професійно-мовленнєвої культури майбутніх фахівців фізичного виховання;

– окреслити напрями майбутніх досліджень формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців спеціальностей 014.11 Середня освіта (Фізична культура) та 017 Фізична культура і спорт, а саме: впровадження інноваційних технологій, тренінгів, рольових ігор, інформаційно-комунікативних технологій у підготовку майбутніх фахівців фізичної культури і спорту, удосконалення та

упровадження дистанційних форм виховання професійно-мовленнєвої культури, модернізація засобів діагностики професійно-мовленнєвої культури та розробка й обґрунтування змісту рекомендацій щодо реалізації методів формування фахового мовлення майбутніх фахівців цієї галузі.

Література:

1. Баловсяк Н. В. Формування інформаційної компетентності майбутнього економіста в процесі професійної підготовки: дис. ... канд. пед. наук спец : 13.00.04 / Баловсяк Надія Василівна. – К., 2006. – 330 с.
2. Болотов В. А. Компетентностная модель : от идеи к образовательной парадигме / В. А. Болотов, В. В. Сериков // Педагогика. – 2003. – № 10. – С. 7–13.
3. Васьков Ю. Комунікативна компетентність учителя фізичної культури як одна з умов якості організації навчально-виховного процесу на уроках / Юрій Васьков // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту, 2012. – №2. – С.21–24.
4. Калашніков Г. Спортивна термінологія як засіб формування професійних якостей студентів спортивних спеціальностей / Г. Калашніков // Султанівські читання : актуальні проблеми літературознавства в компаративних вимірах. (На пошану пам'яті д-ра філол. наук, проф. М. В. Теплінського та д-ра філол. наук, проф. В. Г. Матвіїшина) : зб. статей. – Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2014. – Вип. 3. – С.397–406.
5. Кондрацька Г. Д. Основні освітні траєкторії формування професійно-мовленнєвої культури майбутніх фахівців фізичного виховання / Г. Д Кондрацька // Traektoriâ Nauki = Pathof Science. 2017. Vol. 3, № 9. – С. 5010–5023.
6. Лахтадир О. В. Психологічні особливості розвитку комунікативної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту [Текст]: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. псих. наук: 19.00.07 [спец. «Педагогічна та вікова психологія»] / О. В. Лахтадир. – К., 2017. – 22 с.

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЛЬНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ БІОЛОГІЇ: КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД

Воробйова Оксана

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Метою освітньо-професійної програми є забезпечення фундаментальної теоретичної та практичної підготовки бакалаврів, які набули глибоких міцних знань для розв'язування складних